

diskussionen om kristen tro inte bara om hur vi *tolkar* verkligheten utan primärt om vilken social gemenskap som *gestaltar den värld vi längtar efter*. Även detta torde påverka soteriologin. Den intressanta frågan är då inte att ge olika förklaringar på hur Jesus löste ett problem utan hur hans frälsningsgärning öppnade en ny verklighet i historien (en social tradition) som drar in människor i hoppet om ett annat rike. Men det är tyvärr ett sådant socialt förkroppsligande som så oftast saknats inte bara i dogmatiska verk utan också i kyrkans liv. Inte minst i en väletablerad skandinavisk kyrklighet skulle en sådan soteriologi kanske mer *utmana* än *tolka* våra livserfarenheter?

Jag hoppas mina kritiska frågor till Hegstad inte gör någon tveksam till att läsa eller använda hans bok. Den är väl värd att läsas och säkert ett mycket bra alternativ för många introduktionskurser i systematisk teologi.

Roland Spjuth
Docent, Örebro

Thomas H. Groome: *Kommer det att finnas tro? En ny vision för undervisning och växande tro*. Stockholm: Books on Demand, 2015. 380 sid.

När jag i min yrkesroll som präst ställs inför olika undervisande uppgifter ställer jag mig ofta frågan "hur ska jag lyckas förmedla att detta har med allas våra liv att göra?". Samma fråga har Thomas H. Groome, professor i teologi och religionspedagogik i Boston, funderat över. Och han har i 35 år sökt svar på bland annat den frågan, svar som söker sig bortom memorerad faktakunskap och mot ett helhetstänk kring undervisning i kristen tro.

Groome står i en tradition som de senaste decennierna har vuxit sig stark i den katolska kyrkan och som förespråkats i Sverige av bland andra Rune Larsson, översättaren av Groomes bok. Alltsedan Maria Harris bok *Fashion Me a People* (1989) har man i denna rörelse lyft fram att lärande är något som sker genom hela livet och inte bara i barndomen, samt att kunskap kommer i många olika former och inte bara som teoretiska fakta. Målet för lärandet är inte kunskaper om en religion, utan målet är en levd tro.

Groome själv kallar denna breda syn på undervisning för "helhetskatekes i församlingen". Ordet helhet syftar då på flera saker. För det första att undervisningen, liksom tron själv, ska engagera huvud, hjärta och händer samt att den ska göra anspråk på att människor blir informerade, formade och transformerade i kristen identitet. För det andra talar ordet helhet om att alla kristna kan undervisa och att alla kristna behöver undervisning. Undervisning och lärande är alltså något som bör engagera hela den kristna församlingen. För det tredje menar Groome att ordet helhet står för att församlingen ska undervisa i alla sina former av

tjänst och liv. Undervisning är alltså inte något som behöver ske separat från församlingens övriga liv. Istället vill Groome uppmuntra till reflektion över hur allt som görs i en församling samtidigt kan vara en undervisning i kristen tro.

Ordet helhet säger också mycket om Groomes bok. Innan han närmare förklarar sin pedagogiska modell, som han kallar för "liv till tro till liv", så går han igenom hur undervisning hör ihop med teologi, hur arbete för rättvisa spelar roll för församlingens undervisning samt ett antal strategier för hur man kan arbeta med församlingens sex uppgifter (vilka enligt Groome är välkomnande, vittnesbörd, gudstjänst, diakoni, ordet och undervisning) så att dessa bidrar till undervisningen i kristen tro. Dessutom ger han familjen ett eget kapitel i syfte att stärka familjens roll i undervisningen av barn i kristen tro. Och i alla dessa olika delar erbjuder Groome konkreta strategier och frågor att reflektera över.

Sist i boken, när Groome har förklarat helhetskatekesen, motiverat sin modell och sitt tänkande och förankrat det hos läsaren, så kommer han äntligen till det som är själva modellen för hans undervisning. Modellen utgörs av en fokusering och därefter fem "movements" som ska föra oss från liv till tro och sedan tillbaka till livet. Med andra ord: med utgångspunkt i det egna livet ska vi närma oss kristen *Story* och *Vision* för att sedan integrera denna med det egna livet. Begreppet *Story* använder Groome för att "symbolisera hela den historiska realiteten och andliga visheten i den kristna uppenbarelse" och *Vision* betecknar "de krav och det hopp som denna tro ställer på livet för dess anhängare och gemenskaper".

Groome menar själv att hans modell fungerar också för icke-konfessionell undervisning i religion och han argumenterar för att även skolans undervisning borde ha mer fokus på att lära sig *från/av* en religiös tradition än på att lära sig *om* denna.

Thomas H. Groome är själv katolik, men engagerad i många ekumeniska sammanhang. Hans katolska hemvist märks främst i vilka auktoriteter han hänvisar till i sin argumentation. Här framträder till exempel olika katolska beslutsdokument, påvar och teologer. Själv ser jag detta som berikande, då man inser att vi i olika kyrkor brottas med liknande frågor och i mycket ser liknande vägar framåt.

Det jag vill framhålla som bokens svaghet är på ett sätt också dess styrka, nämligen helhetsgreppet. När man vill behandla undervisning, så som den kan ta sig uttryck i alla församlingens och familjens sammanhang, i en och samma bok, så blir det omöjligt att samtidigt göra rättvisa åt alla enskildheter. Som homilet uppfattar jag avsnittet om undervisning i predikan som alltför ytligt och som småbarnsförälder kan jag uppleva att diskussionen om familjens roll inte når så långt bortom sunt förnuft. Lite mer problematisering hade varit önskvärt. Här finns dessutom en brist i att Groome inte tar upp hur olika familjer kan se ut. Ut-

gångspunkten tycks vara en familj med två troende föräldrar, vilket i min erfarenhet av Sverige idag är närmast ett undantag. Dessutom saknar jag i boken fler tankar om hur man kan utnyttja moderna kommunikationsvägar i undervisningen. Internet nämns, men behandlas inte särskilt utförligt.

Något som lyfter boken är att Groomes tankar hela tiden varvas med frågor som han riktar direkt till läsaren och som ger möjlighet att fundera över vad det lästa kan betyda i den egna kontexten. Detta är förstas ett exempel på hur hans pedagogik fungerar och dessutom ett sätt att göra boken till ett praktiskt redskap för alla som på olika sätt sysslar med tro och undervisning. Och som vi redan har sett menar Groome att *alla* som tror bör undervisa och undervisas!

Personligen fann jag efter 20 års engagemang i olika församlingars växlande former av undervisning att en del av bokens innehåll var självklart för mig, men frågorna som Groome riktar till läsaren gjorde att jag ändå blev utmanad på nytt. Det är med andra ord en utmärkt bok både för den som länge haft intresse för undervisning och för den som precis har börjat och för den som ännu inte vet att hen sysslar med undervisning.

Clara Nystrand
Teol kand, Malmö

Martin Nykvist och Alexander Maurits (red), *Kyrkan och idrotten under 2000 år. Antika, medeltida och moderna attityder till idrott*. Malmö: Universus Academic Press 2015. 365 sid.

I internationell forskning är idrott och religion ett stort forskningsfält, och det kommer ständigt nya arbeten på detta tema. En av pionjärerna är kyrkohistorikern Hugh McLeod. Han är representerad i antologin med en till svenska översatt artikel om religion, politik och idrott i Västeuropa 1870-1939, där han visar på kopplingen mellan idrott och religion. Inom svensk forskning har man, vilket diskuteras i introduktionskapitlet, endast i ringa utsträckning behandlat detta tema. Det är denna forskningslucka som författarna till antologin *Kyrkan och idrotten* velat bidra till att fylla.

Antologin inleds med en artikel om idrottsmetaforer i Nya testamentet av exegeten Hanna Stenström, vilken sammanfattar tidigare forskning på området och är tänkt som en första ansats till ett forskningsprojekt. Boken avslutas med ett kapitel om idrott och kyrklig identitet, där de båda redaktörerna redogör för samverkan mellan dagens Svenska kyrka och idrottsrörelsen i historisk belysning och i jämförelse med den frikyrkliga Ekuumeniakyrkan. Jämförelsen utmynnar i slutsatsen att det i Svenska kyrkans fall snarast handlar om en inre sekularisering, medan det frikyrkliga idrottsarbetet vittnar om motsatsen.

Denna tematik kan sägas gå som en röd tråd genom hela boken, som även om också andra länder och tider

tas upp huvudsakligen handlar om kyrka och idrott i Sverige under 1900-talet. Förutom i det exegetiska kapitlet behandlas den förmoderna perioden av pastrikern Andreas Westergren och kyrkohistorikern Bertil Nilsson. Westergren visar på den metaforiska användningen av exempel från idrottens värld hos senantikens kristna tänkare och på asketismen som ett kristet alternativ till tävlingsidrotten. Under medeltiden framträdde en mer negativ syn på idrott, vilket Nilsson belyser med exempel från det katolska Europa. Men de upprepade förbuden gällde tävlingsidrott och spel, inte kroppsövningar som sådana, och riktades – om man bortser från den generellt förbjudna lek med döden som torneringar innebar – till klerker och klosterfolk, inte till lekmän.

Den katolska kyrkan kom, som McLeod visar, senare att anta en mer positiv syn på idrott som ett redskap i det pastorala arbetet. Samma utveckling framträder inom protestantismen, inte minst inom den så kallat muskelkristna rörelsen vars företrädare sökte utveckla en tidsenlig kristen spiritualitet och samtidigt motverka vad man såg som en feminisering av kristendomen. Att samma strävan också fanns inom Svenska kyrkan och delar av den svenska frikyrkorörelsen illustreras i Nykvists och historikern Elin Malmer's artiklar. Nykvist undersöker hur man inom Svenska kyrkan försökte modernisera ungdomsarbetet genom kontakter med idrottsrörelsen och hur detta arbete präglades av en strävan att ”manliggöra” den kristna verksamheten. Liknande tendenser gjorde sig gällande i Svenska Missionsförbundets ungdomsarbete, vilket Malmer visar utifrån en analys av förbundets ungdomstidskrift. Samtidigt varnades det i båda fallen för idrottens engagemangets negativa aspekter och för att det skulle kunna utgöra en konkurrens till gudstjänstlivet.

Konkurrensförhållandet mellan religion och idrott tas upp av teologen Mikael Lindfelt som gör en jämförande analys av härnösandsbiskopen Torsten Bohlin och de moderna olympiska spelens grundare Pierre de la Coubertins reflexioner om idrottens väsen och funktion. Medan Coubertin lyfter fram idrottens ideologiska funktion och ser den som ett led i samhällets modernisering, betonar Bohlin dess karaktärsdanande potential. I det ena fallet handlar det om idrott som en ersättning för religion, i det andra om en instrumentalisering av idrotten för kyrkligt-moraliska ändamål. Ett liknande strategiskt synsätt präglade länge också valet av psalmer i samband med idrottsrelaterade kyrkliga aktiviteter. Utvecklingen på detta område diskuteras av pastoralteologen Sven-Åke Selander som visar hur man efterhand utvecklat ett nytt synsätt, där individens, inte kyrkans behov sätts i fokus.

Inom gammalkyrkligheten och pingströrelsen rådde en negativ syn på idrott, vilket tas upp i kyrkohistorikerna Anders Jarlerts och Joel Halldorfs bidrag. I båda fallen handlade det om en puritansk församlingssyn